

О. В. Нарожна

старший викладач кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики

ПРО МОЖЛИВІСТЬ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНКРЕТНОГО ЗЛОЧИНУ

Поява та розвиток криміналістичної методики загалом та окремих методик розслідування зокрема нерозривно пов'язана з цілеспрямованим системним збиранням, дослідженням та узагальненням матеріалів слідчої практики — основного джерела розробки методичних положень і рекомендацій. Внаслідок синтезу практичної та наукової діяльності створюються різні за своїм предметом характеристики злочинів, що містять опис закономірних ознак [1, с. 428].

Типова криміналістична характеристика виду злочину є системою наукового опису криміналістично значимих ознак виду, різновиду, групи злочинів і насамперед таких, що проявляються в особливостях її елементів: спосіб, механізм та обстановка скоєння, особи суб'єкта та інших властивих для цього виду злочину елементів з розкриття кореляційних зв'язків та взаємозалежностей між ними, знання яких у сукупності зі змістовною стороною опису забезпечує успішне розслідування злочинів [2, с. 64].

У зв'язку з поняттям та роллю криміналістичної характеристики виникає важливе запитання щодо криміналістичної характеристики конкретного злочину [3, с. 737]. Це питання, поставлене проф. Р. С. Белкіним, не втрачає актуальності.

Серед науковців нечисленні автори схиляються до думки щодо можливості існування криміналістичної характеристики конкретного злочину. Проведене нами дослідження дозволяє стверджувати, що прихильники наведеної думки не надають детальної аргументації на підкріплення такої своєї тези, а викладають власні версії існування криміналістичної характеристики як належне, та навіть як аксіому. Зокрема, О. М. Коршунова (у співавторстві з О. Б. Серовою) взагалі вважає, що криміналістичну характеристику варто ділити на три види: загальна характеристика, характеристика виду (групи) злочинів та характеристика конкретного злочину. Останній вид роз'яснюється як опис розслідуваного посягання. На відміну від абстрактних типових описів це картина (інформаційна модель) конкретного злочину. Вона відображає одиничне посягання та складається слідчим в процесі розслідування за матеріалами кримінального провадження. В процесі пізнання об'єкту така характеристика з вірогідної моделі трансформується у достовірну. Вона допомагає слідчому при вирішенні низки завдань, зокрема при визначенні шляхів розслідування, розробленні плану роботи, уявному відтворенні картини злочину, вірному описі посягання в процесуальних документах, побудові системи доказів, що обґрунтовують вину чи, навпаки, виправдовують обвинуваченого тощо [4, с. 58]. З наведеною позицією погоджується і проф. М. Г. Шурухнов, наголошуючи, що криміналістична характеристика конкретного злочину — це поєднання вичерпних даних про розслідування злочинів.

В ній відображаються індивідуальні ознаки цього злочину. Вона слугує інформаційною моделлю розслідуваного злочину. Конкретна криміналістична характеристика є динамічною категорією, так як повністю її зміст встановлюється по мірі розкриття злочину. Повною вона стає, як правило, у той момент, коли розслідування кримінального провадження завершено [5, с. 30; 6, с. 57].

Слід відзначити, що більшість науковців-криміналістів дотримуються протилежної точки зору. Ми поділяємо їх думку і погоджуємося з тезою, що міркування про існування криміналістичної характеристики конкретного злочину помилкові, і ця помилковість корениться у самій концепції прихильників подібної точки зору [3, с. 737]. Обґрунтовуючи свою думку, проф. Р. С. Белкін роз'яснює, що криміналістична характеристика злочину є абстрактним науковим поняттям, і саме у цій якості вона фігурує у криміналістичній науці. І це визнають, із цим погоджуються усі автори робіт про криміналістичну характеристику. Але їх помилки починаються, коли вони виділяють найнижчий ступінь абстракції, і саме на цей ступінь ставлять криміналістичну характеристику конкретного злочину.

На нашу думку, необхідно додати, що у виділенні такого ступеню для практики немає ніякої потреби, адже розслідування та навіть судове слідство закінчується не абстрактними моделями та думками, а вирішенням долі конкретної людини, конкретними процесуальними документами, зокрема вироком.

Криміналістична характеристика — результат наукового аналізу та узагальнення типових ознак певного виду або роду злочинів. Виділяти окрему криміналістичну характеристику конкретного злочину, ми не вважаємо доцільним та корисним для практики. Її мета у вигляді оптимізації процесу розслідування досягається і без ущільнення даного поняття під умови конкретного злочину.

Література

1. Криміналістика [Текст] / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексеев та ін. — К. : Центр учбової літератури, 2015. — 544 с.
2. Криміналістика [Текст] / отв. ред. Н. П. Яблоков. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Юрисъ, 2005. — 781 с.

3. Белкин Р. С. Курс криминалистики [Текст] / Р. С. Белкин. — 3-е изд., дополненное. — М. : ЮНИТИ-ДАНА ; Закон и право, 2001. — 837 с.
4. Курс криминалистики: в 3 т. Т. 1 : Общеоретические вопросы. Криминалистическая техника. Криминалистическая тактика [Текст] / под ред. О. Н. Коршуновой, А. А. Степанова. — СПб. : Юридический центр пресс, 2004. — 683 с.
5. Шурухов Н. Г. Криминалистика [Текст] / Н. Г. Шурухов. — М. : Эксмо, 2006. — 624 с.
6. Гаврилин Ю. В., Шурухов Н. Г. Криминалистика: методика расследования отдельных видов преступлений [Текст] / под ред. профессора Н. Г. Шурухова. — М. : Книжный мир, 2004. — 468 с.